

Tē 5 kî 2001/1/20

2000 nî 5 gōeh 20 chhòng-khan

Chóng-pian-chip

Tēⁿ Si-chong

Pian-chip kap Khan-thâu Siat-kè Koa Khá-lē

Publisher

Ko-hiông Tân-gí Lô-má-jī Gián-sip-hōe

Tâi-ōan Bó-gí ê Bûn-jī kap Im-piau

1/10/2001

Tiuⁿ Hòk-chû Höe-tiúⁿ

Tâi-ōan Kàu-iòk-pō Chan Chì-lóng Pō-tiúⁿ tī 2000 nî 10 gōeh soan-pò beh iōng Tiong-hôa Jîn-bîn Kiōng-hô-kok ê Hân-gí Pheng-im (Hanyu phinyin) lâi hō Tân-ōan Hôa-gí (“kok-gí”, chiū-si Tiong-kok Kok-bîn-tóng ê ôe-gí) sú-iōng. Ín-khí chin-chê lâng chin nāu-jiât ê thó-lün. Lán tī chia mā beh piáu-sí lán ê khòaⁿ-hoat.

Ki-pún-tek lán ê kiàn-kái sī: he sī Tân-ōan Pak-kiaⁿ-oe hē-thóng ê tāi-chì, lán ê-sái bián chhap. Lán khah iàu-kín..ê sī lán ê Tân-ōan bó-gí beh án-chóáⁿ chhú-lí? M-kú in-ūi Pak-kiaⁿ-oe tī té-kî lāi iû-gôan sī lán chia ê kiōng-sè gí-giân, éng-hióng chin tōa, m̄-chia lán mā ài piáu-sí chit-sut-á i-kiàn.

Seng kóng Hân-gí Pheng-im, he sī 1958 nî Tiong-kok tōa-tōa óa-khò “Sô-liân tōa-ko” ê sî chè-têng..ê. I ê kin-kì sī Slavic gí-giân ê hoat-im sip-kòn. Ú chin-chê só-chāi kap Eng-gí/Tek-gí(Germanic gí-giân) á-sī Hoat-gí/Italy-gí(Latin gí-giân) téng-téng ê hoat-im sip-kòn bô-kâng. Chhin-chhiūⁿ “q” thák chò “chh”(Eng-gí ê “ch”), che kap sè-kài chû-liû gí-giân ê hoat-im kui-kí cheng-chha siuⁿ tōa. Koh ú “ü” chin pháiⁿ phah-jī; “xi” thák T, “si” thák ɿ, kâng-khóan sī “i”, thák 2 ê bô-im [i] kap [u], bô kàu kho-hák-tek. 風 tī Tân-ōan ê Pak-kiaⁿ-oe tiāⁿ tiòh thák fong, m̄-kú tī Hân-gí Pheng-im khiok-sí thák feng. Chiah-ê lóng-sí khiàm-tiám. Che tī “chèng-tī siōng-tōa, tì-sek hūn-chú bô siáⁿ siâu-á lō-iōng” ê 1958 nî Tiong-kok sī thèng-hó liâu-sióng ê tāi-chì.

Nā beh chè-têng hō Tân-ōan ê Hôa-gí sú-iōng, têng-kui mā ài hō Tân-ōan só ū ê gí-giân lóng thang chò-hóe sio-chiâh-chhêng, kong-ke sú-iōng. Chhian-bân m̄-thang koh iōng chhiūⁿ kòe-khì hit-khóan “Pak-kiⁿ-oe tòk-chiàm Lô-má-jī” ê sim-thài kap chhiúⁿ-tōa. (bûn-chiuⁿ koh kè-siòk tī p.2)

Tâiōanjī Tē 5 kî p.2

Tī gí-im hē-thóng lâi kóng, Hôa-gí bô 文 ê /b/ kap 疑 ê /g/ chit-khóan ê chû-im/ im-sò. In kā “b” thák-chò [p], kā “g” thák-chò [k]. 阿扁 siá-chò “A-Bian”, ê hō lâng thák-chò A-Bián[阿勉]. Che tûi lán ê Chóng-thóng sī tōa-tōa ê put-kèng. Mā ê hāi lán 奇 kap 疑, 舅 kap 遇 pun bē chheng-chhó. Jî-chhiáⁿ mā ê hóng-hāi Eng-gí ê hák-sip! Che lóng sī

chin tōa ê khiàm-tiám. In ê chō-sêng chit-ê bái hiān-siōng, chiū-sí: kin-á-jit ôh..ê, ê chiâⁿ-chò bîn-á-chài hák-sip ê chô-gâi! Che tiāⁿ-tiòh üi-hóan kàu-iòk ê ki-pún gôan-lí: kin-á-jit ê hák-sip sī üi-tiòh bîn-á-chài beh chìn-pō! Thang án-ne kóng: lán nā chiap-siū Hân-gí Pheng-im, lán ê Tân-ōan bó-gí chòat-tùi chin kín ê biât-bông! Lán ê gín-á teh ôh Eng-gí ê tú-tiòh chin tōa ê chô-gâi. Chin chê

khì tī Bí-kok ê Tiong-kok-lâng kàu-siū Eng-gí lóng kóng bē sù-sí chiū-sí in-ūi in lóng kā “b” thák-chó [p], kā “book” thák-chò [pook]; kā “g” hoat-im chó [k], ”go” sòa piàn-chò [ko]! Lán kiám hi-bāng lán ê kiáⁿ-sun beh án-ne? Tiong-kok kiâⁿ bē-thong ê lōi lán beh koh tòe in kiâⁿ? Lán tòe Tiong-kok kiâⁿ ê sî-kan kiám bô kàu kú? Siū-tiöh ê khó-chhō kap lim kòe ê “kha-sau bûn-hòa ê tòk-thng” kiám iáu bô kàu chē?

Im-piau/bûn-jī chè-tēng ê kin-kì sî sím-mih? Lák hāng: kho-hák, bûn-hòa thôan-thóng, kok-chè-hòa, jîn-sèng-hòa, keng-chè in-sòr kap tiān-náu chu-sìn-hòa.

Kho-hák sèng: chit-ê sî-tāi chò tāi-chì nā bô kho-hák i-sek chiū bián kóng lah. I ê iàu-kín tiám sî kho-hák cheng-sîn kap hong-hoat. Ōaⁿ-oe lâi

kóng chiū-sí thò-tòng kap sù-sí. Che m̄bián góa ke chhùi.

Bûn-hòa thôan-thóng: góan sêng-jîn nā kóng-khí thôan-thóng tiöh kiâⁿ bē khui Hán-jī ê sok-pâk. Hán-jī tong-jiân sî Tâi-ôan siōng ū thôan-thóng ê bûn-jī hē-thóng. M̄-kú Hán-jī pháiⁿ ôh, pháiⁿ siá, pháiⁿ kì, pháiⁿ jîn, koh pháiⁿ thák! Chhiūⁿ 高本漢 kóng..ê “Bô hoat-tō khòaⁿ Hán-jī kā im thák--chhut---lâi.” Bòk-kòai Tiong-kok-lâng ka-kî mā bô ài koh sú-iōng..ah.

Tiong-kok Siā-hôe Kho-hák-îⁿ Gí-giân Gián-kiù-só ê Sô-tiúⁿ Lî Siok-siong(呂叔湘)mā chû-tiuⁿ ài ôan-chhôan sú-iōng LMJ(語文常談, 1980)! Koh chài kóng, Hán-jī iā bôe-tit-thang ôan-chéng cheng-bit lâi kì-liòk piáu-sí Tâi-ôan ê gí-giân bûn-hòa! Nâ-sí kóng-tiöh LMJ, Tâi-Lô sî it-liáp-it..ê tâi-iok bô lâng ê hóan-tùi chiah tiöh.150 nî ê lék-sú, kanta Hán-jī kap i ū pi-phêng nâ-tiāⁿ.

Kok-chè-sèng: put-kóan sī kho-hák, i-hák, bûn-hák, gē-sút, tiān-náu..., sè-kài sèng ê bûn-jī hē-thóng iáu sī Eng-gí/Tek-gí/Hoat-gí siōng kiōng-sè, tèk-piát sī Bí-gí. Chia ê gí-giân ê kok-chè-sèng siōng kôan. Nā beh kap in saⁿ-thong, mā-sī Tâi-Lô khah lí-sióng.

Jîn-sèng ê khó-lí tāi-ke lóng chai. Kāng chit-ê hû-hô tī bô kāng ê gí-giân ài thák bô kāng ê gí-im, che chòat-tùi sī gék-thāi! Tī Hôa-gí “b” thák [p], tī Eng-gí “b” thák [b], án-ne ū hâh jîn-sèng? Keng-chè ê i-sù sī séng sî-kan kap khong-kan, hō lán tī kāng sî-kan lâi thang kóng khah-ché ōe, kā siūⁿ-hoat piáu-bêng chheng-chhó. Siâng-sî mā thang kiám-chiό siá-jī chiàm-iōng ê su-lüi. Siōng bóe tiôh-sî tiān-náu chu-sìn sî-tāi ê Tâi-ôan gí-bûn tiāⁿ-tiôh ài ū châi-tiāu chiūⁿ-bāng chiah ū chiân-tô.

Téng-bîn kán-tan piáu-tát lán tùi im-piau/bûn-jī chè-têng ê khòaⁿ-hoat. Hi-bāng tāi-ke tàu-tín lâi saⁿ-kap su-khó: lán beh tih..ê sī sím-mih?